

Posudek disertační práce

Autor práce: **Josef Porsch**

Název práce: **Obřadnost posledních desetiletí v České republice**

Praha, Ústav etnologie FF UK 2007

Práce je založena především na studiu archivního materiálu a na sběru a vyhodnocení vzpomínkového vyprávění. Je lokalizována do města Žďár nad Sázavou, které po roce 1948 prošlo přeměnou z malého městečka na vrchovině na okresní průmyslové město. Autor zde prováděl terénní výzkum v letech 2001-2003 a metodiku výzkumu částečně přizpůsobil mezinárodnímu projektu FOROST v jehož rámci část terénní práce uskutečnil. Josef Porsch říká, že cílem projektu FOROST bylo zejména zachytit každodennost za socialismu. V předkládané disertační práci se pak soustřeďuje na obřadnost za socialismu, svátky a rituály, které tehdy probíhaly.

Autor práce se nejprve zaměřuje na historii Žďáru nad Sázavou, zejména na historii jeho rychlé přeměny v průmyslové město spojenou s vybudováním strojírenského a slévárenského komplexu po druhé světové válce. V práci ukázal, že právě výstavba nových sídlišť a příliv nových obyvatel do města korespondovaly s částí komunistické obřadnosti postavené na konceptu boje nového a starého, pokrokového a zpátečnického, moderního a zastaralého. Zejména v padesátých a šedesátých letech mohla být socialistická výstavba spojována i s generační výměnou. Josef Porsch také upozorňuje, že s konceptem boje starého a nového symbolicky souzněl i důraz na oslavu Prvního máje, svátku práce, spojeného též s oslavami osvobození a spadajícího do doby jarní revitalizace přírody. Tomuto svátku se Josef Porsch věnuje jako prvnímu. V práci analyzoval charakter prvomájových oslav a ukázal, že jejich scénář má dlouhodobou kontinuitu a v mnohých ohledech navazuje na tradici májových oslav a průvodů 19. století a první poloviny 20. století, která opět navazuje na ještě starší tradici církevních procesí. V hledání a nacházení historické kontinuity a širšího společenského kontextu komunistických oslav lze spatřovat silnou stránku Porschovy práce.

V další části textu se autor věnuje obřadu vítání občánků. Přírozenou paralelu obřadu nachází ve křtu. V práci uvádí, že komunističtí ideologové tento obřad vědomě jako alternativu ke křtu budovali. Ze sebraného materiálu vyvozuje, že i u vítání občánků, stejně jako u křtu, nešlo pouze o oslavu narození dítěte, ale že prostřednictvím proslovů jak stát, tak i rodiče stvrzovali závazek a odpovědnost za další osud dítěte. Působivý je též jeho popis obřadní síně a hledání paralel s uspořádáním prostoru v kostele. Stejně jako v případě Prvních májů, i zde Josef Porsch ukazuje, že se zánikem socialistického státu tradice vítání občánků zcela neodumřela, ale žije vlastním životem a je alespoň některými obyvateli města reprodukována dodnes.

Vítání občánků a oslava Prvního máje jsou nejpropracovanějšími pasážemi práce. Stručně je dále zmíněn dále kult mrtvých a téma významných míst: pomníků a památníků. Další obřady jsou vzpomenuy jen výčtem. V několika odstavcích též nalezneme úvahu o iniciačních rituálech, jejichž roli za socialismu plnila například v maturita a předávání občanských průkazů. Josef Porsch dále říká, že se pokoušel zachytit obřadnost, která by nekorespondovala s komunistickým státem, ve Žďáru nad Sázavou se mu to však nepovedlo a do práce proto zařadil paralelu z Prahy, a to skupiny, která, jak z líčení vyplývá, je v podstatě skupinou euroindiánů.

Závěr práce příliš neplní úlohu sumarizace nových poznatků, je spíše úvahou o individualizaci a formalizaci obřadních příležitostí a o tom, že v současnosti je účast na kolektivních společenských akcích především volbou jednotlivce.

Přestože má práce i své silné stránky, lze jí také mnoho vytknout. V práci není nikde jasně řečeno, že se zaměří pouze na některé typy svátků a obřadů a přesto je zde provedena podstatná redukce. Oslavy a obřady rodinné, podnikové, či profesní jsou opomenuty. Není zde vytvořena žádná uspokojivá typologie nebo hierarchizace. Není nikde řečeno, proč se autor soustředil právě na zmiňované sváteční události. Přestože Žďas je jako průmyslový podnik mnohokrát zmiňován, jeho úloha ve scénářích svátečních událostí ve městě není zhodnocena. Vedle Prvního máje a vítání občánků hrály v životě obyvatel určitě významnou úlohu například Vánoce a oslava Nového roku. Jak se slavily ve Žďáru nad Sázavou tyto svátky však v práci není popsáno. Stejně tak zůstalo nezmněno, jak se měnil vztah oficiálních míst k 28. říjnu a k dalším význačným událostem.

Další nedostatek bych viděl v prezentaci terénního šetření. V textu se nedočteme, kolik respondentů bylo osloveno, jak probíhal jejich výběr, jaká byla tazatelská situace. Pouze podle citací z rozhovorů v textu, kde jsou respondenti očíslováni, lze usoudit, že jich mohlo být přibližně 30. O jejich věkovém, genderovém, profesním, vzdělanostním složení, nebo o tom, zda se jednalo o starousedlíky, či novousedlíky, a o jejich politické orientaci, což mohlo hrát při výpovědích k danému tématu roli, nevíme nic.

Text je vybaven odpovídajícím seznamem literatury, má kvalitní obrazovou přílohu, chybí mu však resumé, které bývá požadovanou součástí doktorských prací. Názvy kapitol uvedených v obsahu se neshodují se zněním kapitol v textu. Některé kapitoly, či podkapitoly jsou v obsahu uvedeny, některé nikoli. Přesný klíč, proč jsou některé kapitoly uvedeny a jiné nikoli jsem neobjevil. Autor v metodologické části slibuje použití interpretativní metody. Já jsem ovšem v textu žádné tendence k interpretativní antropologii nenašel.

Přes řadu výše uvedených nedostatků práci doporučuji k obhajobě.

V Praze 6. 1. 2008

PhDr. Zdeněk Uherek, CSc.
oponent

Univerzita Karlova v Praze
Filozofická fakulta
Praha 1, nám. J. Palacha, 116 38